DOI: 10.52992/SAP.2024.17.2.101 *Sapientiana* 17 (2024/2) 101–104

Egy hiánypótló forráskiadás: Diego Dotto – Dávid Falvay – Antonio Montefusco (a cura di): *Le* Meditationes vitae Christi *in volgare secondo il codice Paris, BnF, it. 115. Edizione, commentario e riproduzione del corredo iconografico*

Filologie medievali e moderne 24., Serie occidentale 20., Edizioni Ca' Foscari, Venezia, 2021.
ISBN: 978-88-6969-510-0.[1]

Bevezetés

Tubay Tiziano

Abstract
The Meditationes vitae Christi (MVC) is among the most influential spiritual works of the late Middle Ages and was once mistakenly attributed to St Bonaventure. The text has survived in multiple versions, in Latin and vernacular languages with numerous extant copies. One of the earliest Italian and illustrated versions is held by the Bibliothèque national de France (BnF, It. 115). The first critical edition of this codex, edited by Diego Dotto, Dávid Falvay, and Antonio Montefusco, was published in 2021 as a result of international collaboration. The volume was presented in Venice in 2022 and in Budapest in 2023. This collection of essays offers annotated and edited versions of selected presentations from the book launch held in Budapest on 18th April 2023 at Sapientia College of Theology.

Tubay Tiziano irodalomtörténész, az MTA Könyvtár és Információs Központ posztdoktori kutatója, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Egyháztörténelem Tanszékének oktatója, e-mail: tubay.tiziano@sapientia.hu

[1] A recenzió a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal PD142392. számú pályázatának támogatásával készült.

Keywords: *Meditationes vitae Christi, critical edition, Franciscan spirituality, medieval studies, BnF It. 115.*
Kulcsfogalmak: *Meditationes vitae Christi, kritikai kiadás, ferences lelkiség, középkortudomány, BnF It. 115.*

Vannak késő középkori írásművek, amelyek különösen jelentős hatást gyakoroltak a katolikus vallásosság alakulására; évszázadokig, sőt, akár napjainkig ható érvénnyel befolyásolták mind a személyes spirituális gyakorlatok és a magánáhítat, mind a népi vallásosság formáit. Vitathatatlanul ezek közé a szövegek közé tartozik a – sokáig tévesen Szent Bonaventurának tulajdonított – *Meditationes vitae Christi* (*Krisztus életéről való elmélkedések,* a továbbiakban MVC). A mű latin és olasz népnyelvű változataival, népszerűségét tükröző nagy számú kézirataival és kora újkori kiadásaival komoly kihívás elé állítja a kutatókat – közmegegyezés is a legutóbbi időkig szinte csak abban volt, hogy egy toszkán ferences szerzetes írta valamikor a 14. század első felében vagy a század derekán.

Bár az *új filológia* 20. század végi térhódítása óta általában véve egyre nagyobb figyelem övezi a középkori művek egyes szövegváltozatait, a most ismertetett kiadvány tárgyát képező kódex jó példa arra, hogy az egy-egy fontosabb szövegtanúra irányuló fokozott érdeklődés nem új keletű jelenség. A francia nemzeti könyvtár (Bibliothèque national de France, BnF) gyűjteményében It. 115 jelzet alatt őrzött, az MVC egyik korai olasz nyelvű változatát tartalmazó kéziratkötet nemcsak igen korai keltezésével vonta magára a kutatás figyelmét, hanem a benne található közel kétszáz kvalitásos, többségében színes illusztrációval is. A képek fekete-fehér reprodukcióival együtt jelent meg *Meditations on the Life of Christ: An Illustrated Manuscript of the Fourteenth Century* címen Isa Ragusa és Rosalie B. Green tolmácsolásában az olasz nyelvű kódex angol nyelvű kiadása 1961-ben. Jóllehet ez a példányt széles körben ismertté, illusztrációit pedig nyomtatásban hozzáférhető és így tanulmányozhatóvá tette, a munka során alkalmazott megoldásoknak köszönhetően a kiadvány – fordítás voltán túl – filológiai szempontból használhatatlan szöveget közölt, minthogy többek között az olasz forrás textusát a latin változatokéval kontaminálta.

A művészet-, nyelv- és irodalomtörténeti diszciplínák igényeit egyaránt kielégítő kiadás megjelenése hat évtizedet váratott magára, és csak 2021-ben, a Diego Dotto, Falvay Dávid és Antonio Montefusco szerkesztette kötet lapjain látott napvilágot. A nemzetközi együttműködésben és széles szakmai bázison szerveződő kutatócsoport erőfeszítéseinek köszönhetően a párizsi kódex első kritikai kiadása készült el, mely négy főbb egységre tagolódik: a kiadást kísé-

rőtanulmányok vezetik be; ezt követi a BnF, It. 115 kritikai apparátussal és jegyzetekkel ellátott betűhív szövegközlése; a harmadik részben a kódex illusztrációinak jó minőségű, színes fényképhasonmásait találjuk a hozzájuk tartozó egykorú képaláírásokkal és az illuminátoroknak szóló utasításokkal, valamint mai magyarázó kommentárokkal; a kötetet bibliográfia és rövidítésjegyzék teszi teljessé.

A kritikai kiadásban publikált tanulmányok különböző nézőpontokból értelmezik a művet és a párizsi kódex tartalmát. A történeti hátteret Antonio Montefusco vázolja, amikor az MVC keletkezését a ferences rend 14. századi művelődéstörténetének kontextusába illeszti. Falvay Dávid tanulmánya az MVC olasz népnyelvű változatainak bonyolult kézirati hagyományában jelöli ki a párizsi kódex helyét. Federico Rossi az MVC olasz változatainak a párizsi kódex által is képviselt ágát (ún. *Testo maggiore A*) bővíti újabb szövegtanúkkal, és filológiai elemzést kínál a szövegcsoport és a latin szövegváltozatok viszonyáról. Sara Bischetti és Giacomo Colozza az It. 115 jelzetű kéziratkötet átfogó kodikológiai és paleográfiai feldolgozását végzi el. A párizsi kódex szövegének nyelvészeti-nyelvtörténeti vizsgálatára Federico Rossi tanulmánya a fonomorfológia, míg Szilágyi Imre elemzése a mondattan szintjén vállalkozik. Holly Flora a párizsi kódex illusztrációival kapcsolatos legfontosabb művészettörténeti ismereteket foglalja össze.

A szövegközlés bevezetéseként Diego Dotto rögzíti a kiadási elveket. A kritikai kiadás összehangolt műhelymunka gyümölcse: a szöveget Falvay Dávid vezetésével Ertl Péter, Konrád Eszter és Szemere Ditta rendezte sajtó alá, a textust Federico Rossi közreműködésével Diego Dotto ellenőrizte, míg a hozzá tartozó kritikai apparátust Ertl Péter gondozta Béres Csenge, Draskóczy Eszter és Hári Kata közreműködésével. A mai olasz anyanyelvi beszélők számára is nehezen érthető 14. századi szöveg befogadásának elősegítésére a kritikai kiadás két – a lexikográfus Diego Dotto által összeállított – magyarázó szójegyzéket tartalmaz, a népnyelvi glosszárium a régies, tájnyelvi vagy a maitól eltérő értelemben használt olasz kifejezéseket, míg a latin glosszárium a középkori olasz fordítás latinizmusait illetően nyújt felvilágosítást. A kódex illusztrációihoz tartozó szövegeket – a képaláírásokat, illetve az illuminátorok számára adott instrukciókat – külön fejezetben, a képek nagy felbontású, színes fényképhasonmásaihoz illesztve közlik; a kódex egykorú bejegyzéseit Sara Bischetti, Ertl Péter, Falvay Dávid, Konrád Eszter, Antonio Montefusco és Szemere Ditta rendezte sajtó alá, a képekhez Holly Flora fűzött kommentárt.

A velencei Università Ca' Foscari kiadásában megjelent, ragyogó igényességgel kivitelezett kötettel kapcsolatban fontos felhívni a figyelmet arra, hogy – az

olasz kutatók részére az Európai Kutatási Tanács (ERC) nyújtotta támogatásnak köszönhetően – a nyomtatott változat mellett digitális formában is publikálták, a digitális változat mindenki számára szabadon hozzáférhető. Említésre érdemes továbbá az is, hogy a magyar kutatók a párizsi kódex forráskiadásával párhuzamosan egy másik, az MVC-vel kapcsolatos kiadványon is dolgoztak. A Falvay Dávid, Szemere Ditta, Ertl Péter és Konrád Eszter szerkesztette, az ELTE Olasz Nyelv és Irodalom Tanszékének kiadásában *Prove di edizione critica del Testo maggiore A e Testo maggiore B delle* Meditationes vitae Christi *in volgare* (Budapest, 2021) címen megjelent, és a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatásának köszönhetően digitális formában szintén szabadon hozzáférhető kötet a BnF, It. 115 kritikai kiadásánál tágabb vizsgálatra vállalkozik a két hosszabb olasz népnyelvű változat szövegkritikai feldolgozásával.

*

A BnF, It. 115 kritikai kiadásának munkatársai két alkalommal – egyszer Velencében, egyszer Budapesten – találkoztak könyvbemutató keretében az érdeklődő közönséggel.

2022. október 19-én a velencei ferencesek nagy hírű könyvtára, a Biblioteca di S. Francesco dlla Vigna dísztermében egybegyűltek Eugenio Burgio, Alessio Cotugno és Stefano Riccioni előadását hallgathatták meg, majd Paolo Canali OFM moderálásával a kiadvány készítői közül Holly Flora, Federico Rossi, Sara Bischetti, Falvay Dávid és Antonio Montefusco vettek részt kerekasztal-beszélgetésen.

2023. április 18-án a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola adott otthont a könyvbemutatónak, amelyen Varga Kapisztrán OFM, Bartók Zsófia Ágnes, Salvi Giampaolo és Boreczky Anna méltatta a kiadványt, majd a szerkesztők közül Konrád Eszter, Ertl Péter és Falvay Dávid válaszoltak a moderátor és a közönség kérdéseire.

A következő összeállításban a budapesti könyvbemutatón elhangzott felszólalások egy részének jegyzetekkel ellátott, szerkesztett változatait közöljük. Falvay Dávid a *Meditationes vitae Christi* keletkezésével, változataival és kutatásával kapcsolatos legfontosabb ismereteket gyűjti össze, a tanulmányt az MVC eddig magyar nyelven nem olvasható szakaszainak a párizsi kódex szövegén alapuló fordítása színesíti. Boreczky Anna az MVC és a párizsi kódex művészettörténeti jelentőségét, változó megítélését tárgyalja, valamint rámutat a kutatás előtt a kritikai kiadás révén nyújtott új lehetőségekre. Varga Kapisztrán OFM az MVC keletkezését szellemtörténeti perspektívába helyezve a ferences rend és az irodalom kapcsolatáról osztja meg gondolatait.